

Vanaf september kan je gaan kijken naar 'Egmont', een samenwerking tussen Het Banket, I SOLISTI en Vlaams Radiokoor. Alain Craens componeerde en bewerkte hiervoor muziek van Beethoven. In de vorige editie van *Reflections* kon je het gesprek lezen tussen hem en Tristan Versteven, die de tekst schreef samen met Brechtje Louwaard. Nu horen we een andere kant: de samenwerking tussen de schrijvers en acteurs. In aanloop naar de première van 'Egmont', ging jonge maker Michèle Delagrange (I SOLISTI MakerSpace) in gesprek met schrijfster Brechtje Louwaard en acteur Jan Declair.

Jan en Brechtje, jullie werkten samen aan 'Egmont', maar zijn ook getrouwd. Hoe is het om samen te werken met iemand die je zo goed kent?

Jan: Het is leuk voor ons. Er zijn bepaalde onderwerpen die voor ons beiden interessant zijn. Er is ook een reden dat we getrouwd zijn. Misschien heeft dat er mee te maken. Dat we dezelfde dingen leuk vinden. Spannend is het huwelijk dan weer niet. *(Jan en Brechtje lachen beiden)* Enorme tegenstellingen, die spelen we dan om het spannend te maken.

Brechtje: Verder is het van een saaië harmonie. *(Lacht)* Nee nee, dat klopt wel. We hebben het er heel veel over, en grenzen van wanneer je werkt en niet werkt bestaan niet echt. Je kan ineens op een idee komen terwijl je iets anders aan het doen bent. Tijdens een wandeling of

BRECHTJE LOUWAARD & JAN DECLEIR

aan tafel bijvoorbeeld. Maar dat vinden we leuk. (*Jan beaamt*) Het is waarschijnlijk ook andersom: het is niet zo dat het werk de relatie binnenwandelt, maar meer dat die gedeelde interesses sowieso al deel zijn van de relatie.

Brechtje, jij hebt de tekst van 'Egmont' geschreven. In hoeverre hou je rekening met wie het gaat spelen tijdens het schrijven? Heb je Jan dan al in je hoofd?

Brechtje: Ik denk het wel. Onbewust. Voor alles wat ik geschreven heb, wist ik al wie het ging spelen. Dus jazeker, dan hoor ik ook de stem van wie het gaat spelen in mijn hoofd. Ik schrijf het ook zoals ik het zelf leuk zou vinden om te zeggen. Deels hoor ik de mensen die het gaan spelen, maar deels ben ik het zelf ook en heb ik al wendingen in mijn hoofd van hoe ik het zou spelen. Maar als degene die het moet spelen daar vragen over stelt, wil ik daar niet te sturend in zijn. Ik wil geen deuren dichtdoen, die nieuwe vergezichten bieden die ik nog niet gezien heb.

Jan, als jij aan de slag gaat met de tekst, pas je die dan nog aan of is de tekst heilig?

Jan: Daar probeer ik wel van uit te gaan. Omdat we in een echt familietje zitten, kunnen we elkaar al eens iets toestaan en dingen wijzigen. Maar ik ga er als acteur niet van uit dat dat de opdracht is. Ik ga de teksten zo lang mogelijk onderzoeken, om te achterhalen waarom er staat wat er staat. En niet meteen zeggen: 'Dat krijg ik niet gebekt.'

Brechtje: Als zwakgebod bedoel je? Dat snap ik. Dat is jouw perspectief als acteur. Dat vind ik ook goed. Maar ik vind het andersom van mij uit fijn als de acteurs vragen stellen en suggesties doen. Ik heb niet zo'n heel groot zelfvertrouwen en dan vind ik het fijn als er betere suggesties komen. Vaak heb ik voor mezelf een goede reden om het zo te zeggen. Als er een vraag of suggestie komt van een acteur, is de eerste stap voor mij altijd om uit te leggen waarom ik het zo wou. Maar de uitkomst kan alsnog zijn dat we het anders doen.

Maar dan is het waardevol dat je nadenkt over waarom je een keuze hebt gemaakt en is de keuze nog sterker, lijkt me?

Brechtje: Zeker, en vaak helpt het dan iedereen die eraan meewerkt. Zelfs al blijft er staan wat er stond, dan weten we beter waarom. Ook als je het zelf bedacht hebt, denk je dan: 'Ah ja, daarom.' Dat leidt er soms toe dat je verderop nog iets verandert, omdat je denkt 'ja, dat is eigenlijk een goed punt' en dat nog wat extra in de verf wil zetten. Zo kan het soms zijn dat een zin die er aanvankelijk uitgehaald zou worden, integendeel nog eens herhaald wordt. Iets wijzigen alleen omdat je het niet gezegd krijgt, gebeurt bij ons niet echt, denk ik.

Jan: Ja, dat is ook een sport, nog los van inhoud. Ik heb mij laten vertellen dat er veel componisten waren die dingen schreven voor zangeressen met het idee 'dit zal ze niet lukken.' En de zangeressen dachten dan: 'Nu zal ik ze eens een poepje laten ruiken.' Dat heeft dan muziek geprovoceerd waar heel de wereld van is gaan houden.

Dat lijkt wel een pleidooi om niet de gemakkelijkste weg te kiezen als je samenwerkt met iemand? Maar echt alles aan te gaan.

Brechtje: Ja, dat klopt. Dat zit ook in het onderwerp van dit stuk. Het is een heel moeilijk onderwerp, wat het voor ons aantrekkelijk maakt. Er is een plezier aan iets aangaan wat moeilijk is. Dat bindt ons wel. Die aanloop naar de Tachtigjarige Oorlog is zeer complex. We hadden het er gisteren in de repetitie nog over: wanneer begint iets? Wanneer is de oorlog in Oekraïne begonnen bijvoorbeeld? Ik denk dat er geen antwoord is op die vraag. Wanneer is het moment? Ik stel me altijd zo'n Matterhorn voor, zo'n scherpe berg met een muntje op. Wat is het moment dat het muntje de ene of de andere kant op is gevallen? We willen graag een moment hebben waarvan we kunnen zeggen dat het toen was, zoals '40-'45. Maar dat is onzin natuurlijk. Er is altijd nog een eerder begin en het houdt nooit op, niet echt.

We verdiepen ons dus graag in de momenten waarop die Tachtigjarige Oorlog begonnen zou kunnen zijn en dan merk je dat er veel momenten zijn waarop het anders had kunnen lopen. Het stuk zit op het scherp van de snee van een paar fatale beslissingen op het einde: de onthoofding van Egmont en Hoorne bijvoorbeeld. Dat heeft het muntje de verkeerde kant op doen vallen. Dan komen de mensen op straat, omdat het water al aan de lippen stond, zoals bij George Floyd het geval was. Dat was natuurlijk dé druppel, maar het gaat niet om maar een enkel incident.

EGMONT

JAN DECLAIR & BRECHTJE LOUWAARD

Wat kunnen jullie nog kwijt in een figuur als Egmont?

Jan: Je kan er ongelooflijk veel in kwijt, zoals in de meeste personages. Egmont is niet één ding. Hij was een held voor zijn tijd, maar die ridders en edelmannen waren soms ook als kleine kinderen die zeer dure feestjes gaven terwijl de schatkist leeg was. Ze hadden macht, dus ze hadden ook twijfels. Ik denk wel dat hij van de mensen hield. Het is een man met veel twijfels, amoureuze toestanden en een schatkist. Er zijn veel aspecten in zijn leven waar je iets van jezelf in kwijt kan, of van onze tijd. Bravoure, eenzaamheid, dienstbaarheid uit overtuiging, maar ook uit ijdelheid; dat zit er allemaal in.

Is er dan ook een zeker auteurschap bij jou, Jan?

Jan: Ja, ik ben van de oude school, van Teirlinck. Een acteur is een kunstenaar. Hij is geen uitvoerend persoon. Ik volg die school. De schrijftuur van Brechtje geeft een richting aan, maar je moet als acteur kiezen wat je wanneer toont, en hoe. Het kan ook allemaal tegelijk. Je kan kiezen welke snaar je op welk moment gaat raken.

Wat kan jij in Egmont kwijt, Brechtje?

Brechtje: Het is een groot voordeel dat Egmont al een lange tijd geleden overleden is, wat veel vrijheid geeft om hem veel in de mond te leggen. Want we weten niet exact hoe hij was. We kunnen hiermee ook de veelkantigheid van de mens tonen. We zijn geen Teletubbies. We zijn niet alleen blauw of groen. Mensen hebben heel tegenstrijdige eigenschappen. Dat had Egmont ook, wat hem een heel interessant personage maakt voor mij. Ik kan het daarnaast ook over het tijdsgewricht hebben via dit personage, bijvoorbeeld omdat hij van boegbeeld tot slachtoffer van dezelfde organisatie is gemaakt. Dan gaat het ook over trouw. Wat is dan de grote trouw van zijn grote bazen aan hem?

Al vertellend worden jullie verschillende personages tijdens 'Egmont'. Jan, hoeveel van jezelf is er nog als je een personage speelt of is het een volledige transformatie?

Jan: Voor mij is het een volledige transformatie. Er is een periode geweest dat ik alles in een zwart pak speelde, maar in mijn verbeelding liep ik rond in harnassen, door modder en bloed, en lag ik in een koningsbed. Zo is het altijd, als een klein jongetje dat

aan het dagdromen is. Maar natuurlijk ben ik het altijd die het doet. Ik sta daar altijd met mijn eigen lichaam. Het plezier is toch dat je vorm geeft aan iets anders dan je zelf bent.

Brechtje: Er is soms wel het moment dat het heel dicht komt. Want je bent het niet, maar je speelt het wel.

Als je aan een tekst voor muziektheater begint, is dat dan anders dan bij een gewoon toneelstuk?

Jan: Ja, in de school van Teirlinck heb je als acteur alle touwtjes in handen. Je bent volledig vrij. Bij muziektheater is dat niet altijd zo. Bepaalde dingen liggen echt vast. Maar ook muzikanten zijn niet enkel uitvoerders, vermoed ik. Als er een muzikant vervangen wordt, klinkt het toch anders. Er gebeurt iets op het moment, iets dat uniek is. Maar het is een heel andere manier van werken. Er is veel vastgelegd over hoe je het moet spelen. Er is een bepaald moment waarop je samen moet beginnen en eindigen. Dat staat allemaal niet vast bij theater. Daardoor moet je zelf ook anders werken, want de muzikanten zijn de grootse groep en je moet mee.

Brechtje: Ja, wij passen ons aan. Maar ik denk dat zij zouden zeggen dat ze zich heel erg aanpassen aan ons. Zeker bij I SOLISTI is er een actie-reactie. Dat merkte ik bij 'Landru'. Dat ze ook jouw ritme overnemen als je speelt.

Jan: Je kan er ook veel van leren. Een beetje orde in het leven, kan voor enorme schoonheid zorgen. Ik ben soms tot tranen

toe ontroerd. Als ze voor het eerst samenkomen en iets spelen van het blad, gebeurt er iets heel bijzonders. Ik denk dan soms: een beetje meer orde, discipline en ernst zoals bij muzikanten mag wel.

S

Ten slotte: Wat zouden jullie als tip meegeven aan jonge makers?

Jan: Wat zei Oscar Wilde weer? 'Youth is wasted on the young.' Daar zit iets in. Maar tegelijkertijd ben ik er diep van overtuigd dat de jeugd niet te veel gepamperd moet worden. Het is nu eenmaal de conditie van de jeugd om jeugdig te zijn, overmoedig, alles beter te weten... Het gaat niet anders. Dat moet je dan ook maar doen.

Brechtje: Wat ik altijd zou zeggen tegen jonge mensen is: 'doen doen doen.' Doen als tegengestelde aan je vastzetten met al te veel meningen. Ik denk dat meningen een rem zijn voor veel. Ga alles doen en zien. Vooral niet denken dat er genres zijn die 'je ding' niet zijn, noch in de literatuur, noch in de muziek. 'Mijn ding' moet helemaal geschrappt worden uit het woordenboek. 'Je ding' zal je pas kunnen zeggen als je heel oud wordt en op je doodsbed ligt. Anders gooi je deuren voor jezelf dicht en dat is zo jammer.

EGMONT